

Κατά την ανάγνωση του σχολικού βιβλίου υπάρχει η πιθανότητα να μην καταλάβετε ή να μην προσέξατε ιδιαίτερα σημαντικές πληροφορίες.

Κατά την επίλυση ασκήσεων ίσως να μην καταλάβετε πώς αντιμετωπίζονται συγκεκριμένοι τύποι ερωτημάτων ή να πέσατε σε συγκεκριμένες «παγίδες».

Στο παρόν έχω συγκεντρώσει πλήθος τέτοιων πληροφοριών και διευκρινίσεων που θα σας βοηθήσει στην μεγαλύτερη δυνατή κατανόηση της ύλης και την αποφυγή πολλών λαθών.

Πολλά από τα στοιχεία που αναφέρονται προκύπτουν από την αποκρυπτογράφηση θεμάτων εξετάσεων παλαιότερων ετών που δυσκόλεψαν τους μαθητές ή τους οδήγησαν σε εσφαλμένες απαντήσεις.

Όποιος μαθητής ή συνάδελφος θέλει να παρατηρήσει, διορθώσει, συμπληρώσει ή ρωτήσει κάτι, μπορεί να επικοινωνήσει μαζί μου στο geconomy@yahoo.com.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1° : Βασικές έννοιες

1. Το χρήμα δεν είναι συντελεστής παραγωγής, επειδή αυτό καθ' εαυτό δεν μπορεί να παράγει αγαθά και υπηρεσίες. Για να γίνει συντελεστής παραγωγής πρέπει να μετατραπεί σε υλικό κεφάλαιο, δηλαδή π.χ. με τα χρήματα αυτά να αγοραστεί κάτι που θα χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία.
2. Ένας ανέφικτος συνδυασμός για να γίνει εφικτός πρέπει να αυξηθεί η ποσότητα κάποιων συντελεστών παραγωγής ή να βελτιωθεί η τεχνολογία ή και τα δύο. Στις παραπάνω περιπτώσεις προκαλείται μετατόπιση της καμπύλης παραγωγικών δυνατοτήτων προς τα δεξιά.
3. Επειδή η αύξηση της παραγόμενης ποσότητας του ενός αγαθού συνεπάγεται την μείωση της παραγόμενης ποσότητας του άλλου, το κόστος ευκαιρίας είναι πάντα αρνητικός αριθμός. Ωστόσο, κυρίως για λόγους διευκόλυνσης, υπολογίζεται σε απόλυτες τιμές, γι' αυτό εμφανίζεται να παίρνει θετικές τιμές. Στις ασκήσεις θα χρησιμοποιούμε τη θετική διαφορά, αφαιρώντας δηλαδή από τη μεγαλύτερη τιμή την μικρότερη.
4. Το κόστος ευκαιρίας ενός αγαθού Ψ μας δείχνει πόσες μονάδες ενός άλλου αγαθού πρέπει να θυσιάσουν για να παραχθεί μία μονάδα του Ψ . Αν το κόστος ευκαιρίας του Ψ σε όρους του X είναι π.χ. 5, σημαίνει ότι για να παραχθεί μία μονάδα του Ψ πρέπει να θυσιάσουν 5 μονάδες του X .
5. Όταν ζητείται η μέγιστη παραγόμενη ποσότητα του X χωρίς να αναφέρεται αντίστοιχα η παραγόμενη ποσότητα του Ψ , εννοείται ότι δεν παράγεται Ψ (δηλ. $\Psi=0$). Αντίστοιχα όταν ζητείται η μέγιστη παραγόμενη ποσότητα του Ψ χωρίς να αναφέρεται αντίστοιχα η παραγόμενη ποσότητα του X , εννοείται ότι δεν παράγεται X (δηλ. $X=0$).
6. **Αυξανόμενο** κόστος ευκαιρίας είναι όταν καθώς αυξάνεται η παραγωγή του ενός αγαθού (έστω του X), θυσιάζονται ολοένα και περισσότερες μονάδες από το άλλο αγαθό (το Ψ), δηλαδή αυξάνεται ταυτόχρονα και το $ΚΕ_X$. Αυτό συμβαίνει γιατί οι παραγωγικοί συντελεστές δεν είναι εξίσου κατάλληλοι για την παραγωγή όλων των αγαθών. Στην περίπτωση αυτή η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων έχει τα κοίλα προς την αρχή των αξόνων.
Σταθερό κόστος ευκαιρίας είναι όταν καθώς αυξάνεται η παραγωγή του ενός αγαθού (έστω του X), θυσιάζονται οι ίδιες μονάδες από το άλλο αγαθό (το Ψ), δηλαδή το $ΚΕ_X$ παραμένει σταθερό. Η καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων είναι ευθεία.
Φθίνον κόστος ευκαιρίας είναι όταν καθώς αυξάνεται η παραγωγή του ενός αγαθού (έστω του X), θυσιάζονται ολοένα και λιγότερες μονάδες από το άλλο αγαθό (το Ψ), δηλαδή το $ΚΕ_X$ μειώνεται. (μη ρεαλιστική περίπτωση)
7. Η αύξηση ή η μείωση της ανεργίας επειδή κάποιοι βρήκαν απασχόληση στην ίδια χώρα δεν μετακινεί την καμπύλη παραγωγικών δυνατοτήτων αλλά το σημείο/εφικτό συνδυασμό. Σε περίπτωση μετανάστευσης ανέργων μετακινείται η καμπύλη κι όχι το σημείο/εφικτό συνδυασμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2° : Ζήτηση των αγαθών

1. Η καμπύλη ζήτησης έχει αρνητική κλίση λόγω της αρνητικής σχέσης που συνδέει την τιμή με την ζητούμενη ποσότητα, έτσι όπως αποτυπώνεται στο νόμο της ζήτησης.
2. Κατά τη διαγραμματική απεικόνιση μιας γραμμικής συνάρτησης πρέπει να βρίσκουμε και τα δύο σημεία τομής της ευθείας με τους δύο άξονες (για $P = 0$ και για $Q_D = 0$ αντίστοιχα).
3. Αν πιστεύετε ότι για την επίλυση ενός ερωτήματος σε μία άσκηση χρειάζεται η εύρεση και χρήση μιας συνάρτησης ζήτησης, βεβαιωθείτε ότι στην εκφώνηση αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα η μορφή της. Έμμεσα, αν πρόκειται για ευθεία ο λόγος $\Delta Q/\Delta P$ θα πρέπει να είναι σταθερός σε όλα τα δοθέντα σημεία, ενώ αν πρόκειται για ισοσκελή υπερβολή θα πρέπει το γινόμενο $P \cdot Q$ να είναι σταθερό παντού.
 Αν δεν διευκρινίζεται, τότε προφανώς το ερώτημα απαντάται με διαφορετικό τρόπο (π.χ. πίνακα)
4. Η «ζήτηση αυξάνεται» σημαίνει ότι η ζητούμενη ποσότητα (Q_D) ενός αγαθού αυξάνεται για κάθε τιμή του (P), ενώ η «ζήτηση μειώνεται» σημαίνει ότι η ζητούμενη ποσότητα (Q_D) μειώνεται για κάθε τιμή (P).
5. Όταν αυξηθεί η ζήτηση ενός αγαθού, με σταθερή την τιμή, τότε αυξάνεται και συνολική δαπάνη των καταναλωτών. Όταν μειωθεί η ζήτηση ενός αγαθού, με σταθερή την τιμή, τότε μειώνεται και συνολική δαπάνη των καταναλωτών.

6. Όταν π.χ. $|E_D| = 2$, σημαίνει ότι η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι διπλάσια από την ποσοστιαία μεταβολή της τιμής (σε απόλυτο). Εναλλακτικά σημαίνει ότι π.χ. όταν η τιμή (P) αυξάνεται κατά 10% , η ζητούμενη ποσότητα (Q_D) μειώνεται κατά 20% .
7. Για να υπολογίσουμε την ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή ενός αγαθού (E_D) μεταξύ δύο σημείων, θα πρέπει το εισόδημα των καταναλωτών και όλοι οι υπόλοιποι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης να παραμένουν σταθεροί. Να προσέξετε αν πρέπει ο υπολογισμός να γίνει καθώς αυξάνεται ή καθώς μειώνεται η τιμή.
8. Όσον αφορά τις ασκήσεις, η τοξοειδής ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή στην ισοσκελή υπερβολή είναι σταθερή και ίση με τη μονάδα (σε απόλυτο). Θεωρητικά, αυτό ισχύει και για την ελαστικότητα σημείου.
9. Στο μέσο μιας ευθύγραμμης καμπύλης ζήτησης (που τέμνει τους δύο άξονες) παρατηρείται μοναδιαία ελαστικότητα σημείου, ενώ η συνολική δαπάνη των καταναλωτών λαμβάνει τη μεγαλύτερη τιμή της.
10. Τα αγαθά μεταξύ τους έχουν διαφορετική ελαστικότητα ζήτησης (E_D). Επίσης, το ίδιο αγαθό έχει διαφορετική ελαστικότητα ζήτησης (E_D) σε διαφορετικές τιμές (P) . Εξαιρέσεις αποτελούν:
 - η ισοσκελής υπερβολή ($E_{D\text{τόξου}} = -1$),
 - η ευθεία που είναι παράλληλη στον άξονα των ποσοτήτων ($E_D \rightarrow -\infty$)
 - η ευθεία που είναι κάθετη στον άξονα των ποσοτήτων ($E_D = 0$)
 } η E_D παντού σταθερή
11. Όσο περισσότερα και στενότερα υποκατάστατα αγαθά υπάρχουν για ένα αγαθό, τόσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα ζήτησής του (E_D), δηλαδή τόσο πιο ελαστική ζήτηση έχει.
12. Όταν σε μία άσκηση ζητείται η αιτιολόγηση της μεταβολής της συνολικής δαπάνης των καταναλωτών ή των συνολικών εσόδων της επιχείρησης, τότε είναι απαραίτητη η χρήση της ελαστικότητας ζήτησης ως προς την τιμή (E_D) που ισχύει στο αντίστοιχο διάστημα.
13. Στην ανελαστική ζήτηση η συνολική δαπάνη ακολουθεί τη μεταβολή της τιμής, στην ελαστική ζήτηση ακολουθεί τη μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας, ενώ στη μοναδιαία ελαστικότητα η συνολική δαπάνη δεν μεταβάλλεται.
14. Για να υπολογίσουμε την εισοδηματική ελαστικότητα ενός αγαθού (E_Y) μεταξύ δύο σημείων, θα πρέπει η τιμή του ίδιου αγαθού και όλοι οι υπόλοιποι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης (εκτός του εισοδήματος) να παραμένουν σταθεροί. Να προσέξετε αν πρέπει ο υπολογισμός να γίνει καθώς αυξάνεται ή καθώς μειώνεται το εισόδημα.
15. Όταν π.χ. $E_Y = 3$, σημαίνει ότι η ποσοστιαία μεταβολή της ζητούμενης ποσότητας είναι τριπλάσια από την ποσοστιαία μεταβολή του εισοδήματος. Εναλλακτικά σημαίνει ότι π.χ. όταν το εισόδημα (Y) αυξάνεται κατά 10% , η ζητούμενη ποσότητα (Q_D) αυξάνεται κατά 30% .
16. Κάθε διαφορετικό εισόδημα αντιστοιχεί σε διαφορετική καμπύλη ζήτησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3° : Η παραγωγή της επιχείρησης και το κόστος

1. Σε ένα πίνακα δεδομένων όταν $L = 0$ τότε $Q = 0$, AP : - και MP : - .
 2. Το «προϊόν ανά εργάτη» αναφέρεται στο μέσο προϊόν.
 3. Το οριακό προϊόν της εργασίας δεν είναι το προϊόν που παράγει ο συγκεκριμένος επιπλέον εργάτης αλλά η μεταβολή που προκαλεί στο συνολικό προϊόν η παρουσία του επιπλέον εργάτη.
Σύμφωνα με τα στοιχεία του διπλανού πίνακα παρατηρούμε ότι όταν $L=3$ έχουμε $MP=12$.
Σημαίνει ότι με την πρόσληψη του τελευταίου, δηλαδή του τρίτου, εργάτη το συνολικό προϊόν αυξήθηκε κατά 12 μονάδες.
L	Q	MP
2	20	-
3	32	12
4. Όταν ο μεταβλητός συντελεστής αυξάνεται ανά μονάδα, το άθροισμα των τιμών του οριακού προϊόντος είναι ίσο με το συνολικό προϊόν σε κάθε επίπεδο εργασίας. Όταν, όμως, δεν μεταβάλλεται κατά μία μονάδα τότε για να ισχύσει η προηγούμενη πρόταση πολλαπλασιάζουμε κάθε φορά το οριακό προϊόν επί τη διαφορά της εργασίας (ΔL).
 5. Ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης :
 - ισχύει μόνο στη βραχυχρόνια περίοδο, γιατί απαιτεί έναν τουλάχιστον σταθερό συντελεστή,
 - οφείλεται στη μεταβολή της αναλογίας μεταξύ σταθερών και μεταβλητών συντελεστών.
 Ο νόμος της φθίνουσας απόδοσης αρχίζει να ισχύει «μετά τον εργάτη στον οποίο έχουμε το μέγιστο οριακό προϊόν» ή «με την προσθήκη του εργάτη που η προσθήκη του προκαλεί για πρώτη φορά μείωση του οριακού προϊόντος».
 Αν σε μία άσκηση ζητείται η αιτιολόγηση της ισχύος του νόμου, κοιτάζουμε αν η επιχείρηση λειτουργεί στη βραχυχρόνια περίοδο ή αν στον πίνακα δεδομένων υπάρχει κάποιος σταθερός παραγωγικός συντελεστής.

6. Κατά τη συμπλήρωση ενός πίνακα, αν αναφέρεται ότι στον X εργάτη το μέσο προϊόν μεγιστοποιείται τότε ισχύει $AP = MP$. Αντικαθιστούμε το κάθε μέγεθος με τον τύπο του και λύνουμε μία εξίσωση με έναν άγνωστο. Αν αναφέρεται ότι στον Y εργάτη το συνολικό προϊόν μεγιστοποιείται τότε $MP = 0$.
7. Όταν $Q = 0$, τότε $TC = FC$ γιατί $VC = 0$, ενώ τα AFC , AVC , ATC και MC : – .
8. Παραδείγματα σταθερού κόστους αποτελούν τα ενοίκια και τα ασφάλιστρα, ενώ παραδείγματα μεταβλητού κόστους αποτελούν το κόστος πρώτων υλών, τα ημερομίσθια, τα καύσιμα και γενικά ό,τι εξαρτάται από τη μεταβολή της παραγωγής.
9. Το «κόστος ανά μονάδα προϊόντος» αναφέρεται στο μέσο κόστος.
10. Το μέσο συνολικό κόστος αρχικά, που η συμμετοχή του σταθερού κόστους είναι σημαντική, επηρεάζεται κυρίως από το μέσο σταθερό κόστος. Όσο όμως η παραγωγή αυξάνεται, η σημασία του μέσου σταθερού κόστους μειώνεται και το μέσο συνολικό κόστος επηρεάζεται κυρίως από το μέσο μεταβλητό κόστος και ακολουθεί την ίδια ανοδική πορεία με αυτό.
11. Το οριακό κόστος δεν είναι το κόστος της επιπλέον παραγόμενης μονάδας αλλά η μεταβολή που προκαλείται στο συνολικό (ή μεταβλητό) κόστος από την παραγωγή της επιπλέον μονάδας.
12. Σύμφωνα με τα στοιχεία του διπλανού πίνακα παρατηρούμε ότι όταν $Q = 10$ παρατηρούμε ότι $MC = 4$. Αυτό σημαίνει ότι με την παραγωγή της τελευταίας, δηλαδή της δέκατης, μονάδας προϊόντος το μεταβλητό ή το συνολικό κόστος αυξήθηκε κατά 4 χρηματικές μονάδες.
Q	TC	VC	MC
9	70	60	–
10	74	64	4
13. Όταν η παραγωγή αυξάνεται κατά μία μονάδα, το άθροισμα των τιμών του οριακού κόστους είναι ίσο με το μεταβλητό κόστος σε κάθε επίπεδο παραγωγής. Όταν, όμως, δεν μεταβάλλεται κατά μία μονάδα τότε για να ισχύσει η προηγούμενη πρόταση πολλαπλασιάζουμε κάθε φορά το οριακό κόστος επί τη διαφορά της παραγωγής (ΔQ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Προσφορά των αγαθών

1. Το τμήμα της καμπύλης του ανερχόμενου οριακού κόστους από το σημείο τομής της με την καμπύλη του μέσου μεταβλητού κόστους και μετά, αποτελεί την καμπύλη προσφοράς της επιχείρησης.
2. Τα βήματα κατασκευής ενός πίνακα προσφοράς (με τη χρήση του κόστους) είναι τα εξής :
- υπολογίζουμε το συνολικό προϊόν (Q ή TP) , το μέσο μεταβλητό (AVC) και το οριακό κόστος (MC), χρησιμοποιώντας τους τύπους του 3^{ου} κεφαλαίου.
 - επισημαίνουμε την ποσότητα στην οποία ισχύει : $MC_{\text{ανερχόμενο}} = AVC$.
 - η συγκεκριμένη ποσότητα και όσες ακολουθούν (δηλαδή όπου ισχύει $MC_{\text{ανερχόμενο}} \geq AVC$) μεταφέρονται σε ένα νέο πίνακα με δύο στήλες P και Q_s , όπου στη στήλη της Q_s μεταφέρουμε τις αντίστοιχες ποσότητες και στη στήλη της P μεταφέρουμε τα MC .
3. Η καμπύλη προσφοράς έχει θετική κλίση λόγω της θετικής σχέσης που συνδέει την τιμή με την προσφερόμενη ποσότητα, έτσι όπως αποτυπώνεται στο νόμο της προσφοράς.
4. Κατά τη διαγραμματική απεικόνιση μιας γραμμικής συνάρτησης πρέπει να βρίσκουμε και τα δύο σημεία τομής της ευθείας με τους δύο άξονες (για $P = 0$ και για $Q_s = 0$ αντίστοιχα). **ΠΡΟΣΟΧΗ** : το τμήμα της ευθείας που είναι εκτός του πρώτου τεταρτημορίου σχεδιάζεται με διακεκομμένη γραμμή γιατί τα P και Q_s δεν λαμβάνουν αρνητικές τιμές. Μπορούμε όμως να προεκτείνουμε με συνεχόμενη γραμμή στο πρώτο τεταρτημόριο.
5. Αν πιστεύετε ότι για την επίλυση ενός ερωτήματος σε μία άσκηση χρειάζεται η εύρεση και χρήση μιας συνάρτησης προσφοράς, βεβαιωθείτε ότι στην εκφώνηση αναφέρεται άμεσα ή έμμεσα η μορφή της. Έμμεσα, αν πρόκειται για ευθεία ο λόγος $\Delta Q/\Delta P$ θα πρέπει να είναι σταθερός σε όλα τα δοθέντα σημεία. Αν δεν διευκρινίζεται, τότε προφανώς το ερώτημα απαντάται με διαφορετικό τρόπο (π.χ. πίνακα).
6. Η «προσφορά αυξάνεται» σημαίνει ότι η προσφερόμενη ποσότητα ενός αγαθού αυξάνεται για κάθε τιμή του, ενώ η «προσφορά μειώνεται» σημαίνει ότι η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται για κάθε τιμή.
7. Η ελαστικότητα προσφοράς ως προς την τιμή υπολογίζεται μεταξύ δύο σημείων όπου μεταβάλλεται η τιμή ενώ οι υπόλοιποι προσδιοριστικοί παράγοντες παραμένουν σταθεροί. Να προσέξετε αν πρέπει ο υπολογισμός να γίνει καθώς αυξάνεται ή καθώς μειώνεται η τιμή.
8. Όλες οι ευθείες προσφοράς που «διέρχονται» από την αρχή των αξόνων έχουν μοναδιαία ελαστικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5° : Ο προσδιορισμός των τιμών
--

1. Η ανώτατη τιμή επιβάλλεται από το κράτος κυρίως σε αγαθά πρώτης ανάγκης, είναι χαμηλότερη από την τιμή ισορροπίας, δημιουργεί ανισορροπία (έλλειμμα) στην αγορά και ωφελεί τους καταναλωτές.
2. Όταν σε μία άσκηση ζητείται «η τιμή την οποία οι καταναλωτές είναι διατεθειμένοι να καταβάλλουν για να απορροφήσουν όλη την ποσότητα του αγαθού, η οποία προσφέρεται από τους παραγωγούς στην ανώτατη τιμή», εννοείται ότι ζητείται η μέγιστη παράνομη τιμή (P') στην οποία πωλείται το προϊόν όταν αυτό προσφέρεται στην «μαύρη αγορά». Το «καπέλο» είναι η διαφορά παράνομης και νόμιμης τιμής : $P' - P_A$.
3. Για να υπολογίσουμε την P' , όταν δίνεται το καπέλο K λύνουμε το ακόλουθο σύστημα :

$$P' - P_A = K \quad (1)$$

$$Q_S (\text{για } P_A) = Q_D (\text{για } P') \quad \text{ή} \quad \gamma + \delta P_A = \alpha + \beta P' \quad (2)$$
4. Η κατώτατη τιμή επιβάλλεται από το κράτος σε αγροτικά προϊόντα, είναι υψηλότερη από την τιμή ισορροπίας, δημιουργεί πλεόνασμα στην αγορά και ωφελεί τους παραγωγούς. Το πλεόνασμα που δημιουργείται, αγοράζεται από το κράτος στην κατώτατη τιμή και διοχετεύεται στους καταναλωτές σε χαμηλότερη τιμή.
5. Η επίλυση των ερωτημάτων που αφορούν την κατώτατη τιμή γίνεται με τη χρήση των τυπων που υπάρχουν σε άλλο αρχείο στον ίδιο ιστοχώρο.